

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme*

Gıyasettin YILDIZ**

ÖZ

Yapay zekâ (YZ) tarafından üretilen sentetik medyanın yaygınlaşması, dijital bilgi ekosistemini kökten değiştirmekte ve özellikle bu teknolojilerin en yoğun kullanıcısı olan Z kuşağı için yeni fırsatlar ve zorluklar ortaya koymaktadır. Bu çalışma, çalışmaya katılan Z kuşağı gençlerin sentetik medya ile yaşadıkları deneyimleri, bu içeriklere yönelik algılarını, kullandıkları bilgi doğrulama stratejilerini ve eleştirel okuryazarlık pratiklerini fenomenolojik bir yaklaşımla derinlemesine anlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, gençlerin YZ araçlarını benimsemelerini (Teknoloji Kabul Modeli), bu araçlarla üretilen içerikleri değerlendirmelerini (Eleştirel Medya Okuryazarlığı) ve bu sürecin yarattığı deneyimi (Fenomenoloji) bütünleştiren özgün bir kuramsal çerçeve önermektedir. Araştırma, Harran Üniversitesinde öğrenim gören 18-24 yaş arası 22 genç ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır. Bulgular, gençlerin YZ araçlarını pratik fayda ve kullanım kolaylığı nedeniyle benimsediğini, ancak bu benimsemenin ardından gelen manipülatif içeriklerin “epistemik kaygı” ve dijital benliğe yönelik bir tehdit olarak algılanan “doppelgänger korkusu” gibi derin duyuşsal tepkilere yol açtığını göstermektedir. Katılımcıların doğrulama pratikleri, bu kaygılara karşı geliştirilen gayriresmi “dijital kendini koruma” stratejileri olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, çalışma, gençlerin bireysel başa çıkma stratejilerinin yetersiz kaldığını ve bu durumun medya okuryazarlığı eğitiminin müfredata entegre edilmesi ve platformların yasal düzenlemelerle sorumlu tutulması yönünde güçlü bir kolektif talep doğurduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sentetik Medya, Eleştirel Medya Okuryazarlığı, Yapay Zekâ, Z Kuşağı, Fenomenolojik Yaklaşım.

Başvuru / Kabul: 02 Temmuz 2025 / 17 Ağustos 2025

Atıf: Yıldız, G. (2025). Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme, *İmgelem*, Yeni Medya Çalışmaları Özel Sayısı, 315-350.

Youth in the Age of Artificial Intelligence: A Phenomenological Study on Synthetic Media Content and Critical Literacy

ABSTRACT

The proliferation of synthetic media produced by artificial intelligence (AI) is fundamentally transforming the digital information ecosystem, presenting new opportunities and challenges, especially for Generation Z, the most intensive

*Bu çalışmanın verileri Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu’nun 30.04.2025 tarihli toplantısında alınan “2025/142” sayılı karar izniyle elde edilmiştir. / The data of this study were obtained with the permission of the decision numbered “2025/142” taken at the meeting of the Harran University Social and Human Sciences Ethics Committee dated 30.04.2025.

**Arş. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji, Şanlıurfa-Türkiye. E-mail: gyildiz@harran.edu.tr, ORCID Numarası: [0000-0001-5191-509X](https://orcid.org/0000-0001-5191-509X), ROR ID: <https://ror.org/057qfs197>

users of these technologies. This study aims to gain a deep phenomenological understanding of the lived experiences of young participants from Generation Z in Turkey with synthetic media, their perceptions of this content, their information verification strategies, and their critical literacy practices. The study proposes an original theoretical framework that integrates the Technology Acceptance Model (TAM) to explain the adoption of AI tools, Critical Media Literacy (CML) to analyze the evaluation of content produced by these tools, and Phenomenology to capture the lived experience of this entire process. The research is based on semi-structured interviews with 22 young people aged 18-24 studying at Harran University. The findings reveal that while young people adopt AI tools due to their perceived usefulness and ease of use, the subsequent exposure to manipulative content leads to profound affective responses, such as “epistemic anxiety” and a “doppelgänger fear,” perceived as a threat to their digital selves. Participants’ verification practices emerge as informal “digital self-preservation” strategies developed in response to these anxieties. In conclusion, the study demonstrates that the inadequacy of individual coping strategies generates a strong collective demand for the integration of media literacy education into the curriculum and for holding platforms accountable through legal regulations.

Keywords: Synthetic Media, Critical Media Literacy, Artificial Intelligence, Generation Z, Phenomenological Approach.

Received / Accepted: 02 July 2025 / 17 August 2025

Citation: Yıldız, G. (2025). Youth in the Age of Artificial Intelligence: A Phenomenological Study on Synthetic Media Content and Critical Literacy, *İmgelem*, New Media Studies Special Issue, 315-350.

GİRİŞ

Dijital teknolojilerin ve yapay zekânın (YZ) baş döndürücü bir hızla geliştiği günümüz dünyasında (Alpago vd. 2025), medya ortamı köklü bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm, Baudrillard’ın (2014: 14) kavramsallaştırdığı ve gerçekliğin yerini alan simülasyonların hâkim olduğu bir hiper-gerçeklik olgusunu giderek daha fazla belirgin kılmaktadır. Bu yeni dönemin merkezinde, YZ tarafından üretilen veya manipüle edilen içerikler olarak tanımlanan sentetik medya bulunmaktadır (Twomey vd. 2023; Meneses 2024). Bu içerikler, metin, görüntü, ses ve video gibi çeşitli formatlarda karşımıza çıkmakta ve “üretken çekişmeli ağlar” (Generative Adversarial Networks-GANs) gibi gelişmiş algoritmalar sayesinde, özel uzmanlık gerektirmeyen kullanıcılar tarafından dahi üretilen son derece gerçekçi çıktılar sunmaktadır (Amerini vd. 2025; Han 2023). Bu durum, bir yandan içerik üretimini demokratikleştirirken (Ruiz vd. 2023) öte taraftan gerçek ile kurgu arasındaki sınırları tehlikeli bir şekilde bulanıklaştırmaktadır (Zhang vd. 2020; Vaccari ve Chadwick 2020).

Bu yeni medya ortamıyla en yoğun etkileşim içinde olan grup, dijital teknolojilerle çevrili bir dünyada büyüyen Z kuşağıdır (Mansfield vd. 2025; Papadakis 2022; Ramadhanya 2024). “Dijital yerliler” olarak da adlandırılan bu nesil, sentetik medya araçlarıyla pasif bir tüketici ilişkisi kurmanın ötesinde aktif birer kullanıcı ve üretici konumundadır (Karabulut 2015; Ahmed ve Zia 2021; Tarsidi vd. 2023). Ancak dijital teknolojilerle bu denli iç içe olmanın gençlerin karşılaştıkları içerikleri eleştirel bir süzgeçten geçirme becerilerini kendiliğinden geliştirip geliştirmediği, bu

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

çalışmanın merkezinde yer alan temel bir sorunsalı oluşturmaktadır. Bu teknolojiler, gençler için bir yandan yaratıcılık, kendini ifade etme ve eğlence için önemli fırsatlar sunarken (Hermawan vd. 2023; Furinto vd. 2023) diğer yandan yanlış bilgilendirme (misinformation), kasıtlı yanıltma (disinformation), siber zorbalık ve toplumsal güvenin erozyonu gibi ciddi riskler barındırmaktadır (Thach vd. 2020; Ruffin vd. 2024; Timmerman vd. 2023).

Literatürde sentetik medya ve deepfake olgusuna ilişkin çalışmalar henüz gelişme aşamasındadır ve konuyla ilgili bilimsel literatürün seyrek olduğu belirtilmektedir (Altuncu vd. 2024; Twomey vd. 2023) Mevcut çalışmalar genellikle dezenformasyonun yayılması (Lyu 2020), siber güvenlik riskleri (Westerlund 2019) ve siyasi manipülasyon potansiyeli (Schick 2020) gibi makro düzeydeki tehditlere odaklanmaktadır. Ancak, bu teknolojilerin en yoğun kullanıcısı olan gençlerin bu yeni medya ortamındaki öznel deneyimlerini, algılarını ve başa çıkma stratejilerini fenomenolojik bir derinlikle ele alan çalışmalar sınırlıdır. Sentetik medyanın küresel bir fenomen olmasına karşın, bu teknolojinin alımlanması ve yarattığı deneyimler, yerel sosyo-kültürel ve teknolojik bağlamlar tarafından şekillendirilmektedir. Türkiye, yüksek internet yaygınlığı, genç ve teknolojiye yatkın nüfusu ve “Dijital Türkiye” gibi ulusal stratejilerle şekillenen kendine özgü bir dijitalleşme sürecinden geçmektedir (TÜBİSAD 2021; Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi 2020). Özellikle toplumun geniş kesimlerinde yapay zekâ ve ürettiği içeriklere ilişkin farkındalık ile etik tartışmaların yetersiz düzeyde kalması (Susarla vd. 2023; Wen ve Chen 2024) ve gençlerin bu yeni medya formlarıyla etkileşimlerini inceleyen nitel/bağlamsal araştırmaların son derece sınırlı olması (Orman ve Demiral 2023), bu boşluğun aciliyetini ortaya koymaktadır. Bu durum, gençlerin yoğun teknoloji kullanım pratikleri ile bu teknolojilerin potansiyel etkilerini eleştirel değerlendirme kapasiteleri arasında bir uyumsuzluk olabileceğine işaret etmekte ve derinlemesine bir araştırma ihtiyacını güçlendirmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, bu boşluğu doldurarak, çalışmaya katılan gençlerin karmaşık ve hızla değişen dijital medya ortamındaki deneyimlerine dair derinlemesine bir anlayış sunmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda, araştırma şu temel sorulara yanıt aramaktadır: Çalışmaya katılan gençler, yapay zekâ destekli sentetik medya içeriklerini nasıl tanımlamakta, bu içeriklerle hangi platformlarda ve bağlamlarda karşılaşmakta ve üretken YZ araçlarını hangi amaçlarla kullanmaktadır? Bu gençler, sentetik medya içerikleriyle karşılaştıklarında ne gibi bilişsel ve

duyuşsal tepkiler vermekte ve bu deneyimleri kişisel olarak nasıl anlamlandırmaktadır? Şüpheli buldukları sentetik medya içeriklerinin doğruluğunu teyit etmek için ne gibi stratejiler ve pratikler geliştirmektedirler? Gençler, sentetik medyanın bireysel ve toplumsal etkilerini nasıl değerlendirmekte ve bu teknolojinin getirdiği zorluklarla başa çıkmak için ne gibi eğitimsel ve yasal düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır?

Bu çalışmanın, gençlerin karmaşık ve hızla değişen dijital medya ortamındaki deneyimlerine dair derinlemesine bir anlayış sunarak önemli katkılar sağlaması beklenmektedir. Elde edilecek bulguların, gençlerin dijital dünyada daha bilinçli, eleştirel ve dirençli bireyler olmalarını destekleyecek medya okuryazarlığı programlarının ve eğitim stratejilerinin geliştirilmesine ışık tutması hedeflenmektedir. Fenomenolojik bir yaklaşımın benimsenmesi, bu yeni ve karmaşık olgunun gençler üzerindeki çok boyutlu etkilerini, onların kendi perspektiflerinden ve yaşıntılanmış gerçekliklerinden hareketle anlama olanağı sunacaktır (Ayhan vd. 2016; Tekindal ve Uğuz Arsu 2020). Bu yöntem, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşadıkları deneyimlerin “özüne” ulaşmayı ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları açığa çıkarmayı hedefler (Tekindal ve Uğuz Arsu 2020; Moustakas 1994). Bu sayede sadece davranışsal örüntülerin ötesine geçilerek, gençlerin sentetik medya ile kurdukları ilişkinin altında yatan anlamlar, duygular ve değerler de ortaya çıkarılabilecektir.

Kuramsal Çerçeve

Gençlerin sentetik medya ile olan karmaşık ilişkisini anlamak, tek bir teorik mercekten açıklanamayacak kadar çok boyutlu bir olgudur. Bu nedenle bu çalışma, gençlerin sentetik medya deneyimini anlamak için üç temel kuramsal yaklaşımı bütünleştiren özgün bir çerçeveyi benimsemektedir. İlk olarak, Teknoloji Kabul Modeli (TKM) (Davis 1989), gençlerin ChatGPT gibi üretken YZ araçlarını ilk benimseme ve kullanma motivasyonlarını açıklamak için bir başlangıç noktası olarak kullanılmaktadır. İkinci olarak, Eleştirel Medya Okuryazarlığı (EMO) (Kellner ve Share 2007), gençlerin bu araçlarla üretilen içeriklerle karşılaştıklarında sergiledikleri değerlendirme ve doğrulama pratiklerini analiz etmek için bir mercek görevi görmektedir. Son olarak, Fenomenoloji (Husserl 1931; Merleau-Ponty 1962), bu sürecin salt davranışsal veya bilişsel bir eylem olmadığını, aynı zamanda gençlerin “yaşam dünyası” (lifeworld) içinde derin duyuşsal ve varoluşsal anlamlar taşıyan bir “deneyim” olduğunu vurgulamaktadır. Bu üç yaklaşımın entegrasyonu, gençlerin YZ ile olan etkileşimini, teknolojiyi benimseme, içeriği

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

eleştirel süzgeçten geçirme ve bu sürecin yarattığı öznel deneyimi anlama aşamalarını içeren döngüsel ve çok katmanlı bir süreç olarak kavramayı mümkün kılmaktadır.

Sentetik Medya Ekosistemi: Teknolojik Devrim, Z kuşağı Pratikleri ve Etik İkilemler

Yapay zekâ (YZ), insan zekâsı gerektiren görevleri yerine getirebilen ve verilerden öğrenerek kendini adapte edebilen makineler yaratmaya odaklanan geniş bir bilgisayar bilimi alanıdır (Göde ve Kalkan 2023: 25; Wang 2019: 14). Bu alandaki gelişmeler, sentetik medya olarak adlandırılan yeni bir medya türünü ortaya çıkarmıştır. Sentetik medya, YZ teknolojileri kullanılarak kısmen veya tamamen oluşturulan ya da manipüle edilen, gerçek olayları veya bireyleri doğru bir şekilde tasvir etmeyen her türlü görsel-işitsel içeriği ifade eden şemsiye bir kavramdır (Twomey vd. 2023: 22; Yurdigül ve Yıldırım 2021: 107). Bu şemsiye altındaki en bilinen alt türlerden biri olan deepfake ise “derin öğrenme” ve “sahte” kelimelerinin birleşiminden türemiş olup, bir kişinin yüzünü veya sesini, o kişinin söylemediği veya yapmadığı şeyleri yapmış gibi göstermek amacıyla başka bir içeriğe son derece gerçekçi bir şekilde entegre edilmesiyle oluşturulan videoları tanımlar (Meneses 2024: 220). Bu teknolojilerin temelinde, özellikle “üretken çekişmeli ağlar” gibi derin öğrenme modelleri yer almaktadır (Han 2023: 86). Bu modellerin erişilebilir hale gelmesi içerik üretimini “demokratikleştirmiş” (Ruiz vd. 2023) ancak bu durum beraberinde ciddi etik sorunları da getirmiştir.

Sentetik medya, doğası gereği bir “çift kullanımlı teknoloji”dir (Corsi vd. 2024). Bu çift yönlülük bir yandan sanat, eğitim ve eğlence gibi alanlarda yaratıcı fırsatlar sunarken diğer yandan dezenformasyon, mahremiyet ihlali, itibar zedeleme ve toplumsal kutuplaşma gibi ciddi riskler barındırmaktadır (Baş ve Koloğlu, 2020; Leibowicz vd. 2021; Ruffin vd. 2024).

Bu yeni medya ekosistemiyle en yoğun etkileşim içinde olan grup, dijital teknolojilerle iç içe büyümüş “dijital yerliler” olarak tanımlanan Z kuşağıdır (Papadakis 2022). Bu kuşağın medya tüketim alışkanlıkları, önceki nesillerden belirgin şekilde farklılaşmaktadır. Geleneksel medya yerine bilgiyi ağırlıklı olarak Instagram, X (Twitter) ve TikTok gibi sosyal medya platformlarından edinen Z kuşağı, hızlı, görsel ağırlıklı ve kısa formatlı (short-form) içerikleri tercih etmektedir (Elkatmış 2024; Suwana vd. 2020). Bu durum, gençlerin bilgiye erişim süreçlerinin büyük ölçüde sosyal medya platformlarının algoritmaları tarafından şekillendirilmesine yol açmakta ve onları birer “yankı odası” (echo chamber) veya “filtre balonu” (filter bubble) içine hapsetme riski

taşımaktadır (Bozdağ ve Hoven 2015; Nikolov vd. 2015). Ancak bu olgular tesadüfi olmayıp, bireylerin kararları ve bilgi akışı üzerinde kontrol sahibi olan ve kamuoyunu yönlendirebilen bir “algoritma tiranlığı”nın doğrudan bir sonucudur (Sümer 2024). Bu algoritmik kontrol mekanizması, aynı zamanda küresel bir güç dinamiği olan ve teknolojik bağımlılıklar yaratarak geleneksel sömürgeci hiyerarşileri yeniden üreten “dijital sömürgecilik” çerçevesinde işlemektedir (Yılmaz 2025).

Gençlerin ChatGPT gibi üretken YZ araçlarını hızla benimsemesini açıklamak için “teknoloji kabul modeli” (TKM) faydalı bir çerçeve sunar (Drehlich vd. 2020). Bu model, bir teknolojinin kabulünü temel faktörlere bağlar: Algılanan fayda; bir kişinin belirli bir sistemi kullanmanın iş performansını artıracağına dair inanç derecesine karşılık gelirken, algılanan kullanım kolaylığı ise bir kişinin belirli bir sistemi kullanmanın çaba gerektirmeyeceğine dair inanç derecesidir (Davis vd. 1989: 320). Öğrencilerin YZ araçlarını akademik çalışmalarda zaman kazanmak ve yeni fikirler edinmek gibi amaçlarla kullanması (Mambile ve Mwogosi 2024; Putra, 2023; Thomson vd. 2024), bu araçların algılanan faydasının yüksek olduğunu gösterirken; karmaşık teknik bilgi gerektirmeyen arayüzleri de algılanan kullanım kolaylığını artırmaktadır (Xu vd. 2023). Ancak bu yaygın kullanım, YZ tarafından üretilen her türlü içeriğe karşı eleştirel mesafenin azalması riskini de beraberinde getirebilmektedir (Popa ve Chenic 2025).

Sentetik Medya Karşısında Birey: Psikolojik Etkiler, Bilişsel Yanlılıklar ve Eleştirel Okuryazarlık Stratejileri

Sentetik medyanın yaygınlaşması, bireyler üzerinde çok katmanlı psikolojik etkilere yol açmaktadır. Bu etkilerin başında, tüm medya ekosistemine yönelik genel bir güven erozyonu gelmektedir (Vosoughi vd. 2018; Twomey vd. 2023). Deepfake’lerin var olma olasılığı bile, gerçek kanıtların dahi “bu da deepfake” denilerek reddedilebildiği ve “yalancının payı” olarak adlandırılan bir olguya yol açmaktadır (Chesney ve Citron 2019: 1758; Vaccari ve Chadwick 2020: 8). Bu durum bireylerde belirgin kaygı ve korkuya neden olabilmekte (Prasad vd. 2023), özellikle kişinin kendi kimliğinin çalınıp manipüle edilebileceği endişesi, literatürde “doppelgänger korkusu” olarak tanımlanan bir fenomene işaret etmektedir (Haque vd. 2023). Bu fenomen, kişinin kendi fiziksel özelliklerine veya kimliğine sahip bir “ikiz” ile karşılaştığı deneyim olarak tanımlanır ve genellikle yoğun korku ve kaygı ile ilişkilendirilir (Barbieri vd. 2022: 798).

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

Sentetik medya ortamı aynı zamanda bireylerin çeşitli bilişsel yanlılıklarını tetikleyerek manipülasyona açık hale getirir. Bunlar arasında; mevcut inançları destekleyen bilgilere kolay inanma eğilimi olan “doğrulama yanlılığı” bir bilginin tekrarlanmasıyla doğru algılanma olasılığının artması “yanıltıcı gerçeklik etkisi”, düşük yetkinlikteki bireylerin becerilerini abartma eğilimi “Dunning-Kruger etkisi” yer alır (Spear 2019). Bu etki, belirli bir alanda yetersiz olan bireylerin, bu yetersizlikleri nedeniyle kendi performanslarını değerlendirme konusunda da yetersiz kalmaları ve sonuç olarak becerilerini olduğundan önemli ölçüde yüksek görmeleri durumudur (Kruger ve Dunning 1999: 1121). Son olarak, medya mesajlarının başkalarını kendilerinden daha fazla etkilediğine inanma eğilimi “üçüncü şahıs etkisi” yer alır (Vosoughi vd. 2018).

Bu karmaşık ve potansiyel zararlı medya ortamında gezinebilmek için “eleştirel medya okuryazarlığı” (EMO) becerileri hayati önem taşımaktadır. Temel medya okuryazarlığının (Leaning 2019) ötesine geçen EMO; kitle iletişiminin, popüler kültürün ve yeni teknolojilerin farklı biçimlerini içerecek şekilde okuryazarlık nosyonunu genişleten; medya ve izleyiciler, enformasyon ve güç arasındaki ilişkileri eleştirel olarak analiz etme potansiyelini derinleştiren eğitsel bir yanıttır (Kellner ve Share 2007: 59). Bu yaklaşım bireyi “medyanın zararlarından korunması gereken pasif kurban” değil, “medya ortamının bilinçli ve dönüştürücü aktörü” olarak görür (Udoudom vd. 2023: 4255). Ancak araştırmalar medya okuryazarlığı eğitiminin eleştirel düşünmeyi artırdığını gösterse de (Mingoia vd. 2020), Türkiye’deki eğitim sisteminde bu konunun eleştirel boyutunun zayıf kaldığı eleştirilmektedir (Özcan 2017: 58). Gençlerin yanlış bilgiyle mücadele stratejileri arasında kişilerarası doğrulama (Sun 2022; Yu ve Shen 2023), platform yorumları gibi sosyal teyit mekanizmaları (Xiao 2022) ve dijital araç kullanımı bulunur. Bu bağlamda Mike Caulfield’in “dur, kaynağı araştır, daha iyi kapsam bul, bağlamı izle” (SIFT) adımlarından oluşan sistematik doğrulama modeli öne çıkmaktadır (Caulfield 2018; Wineburg ve McGrew 2019). Ancak bu pratik stratejiler, YZ araçlarının sunduğu hızlı ve kolay kullanım cazibesi karşısında genellikle ikincil planda kalabilmekte; eleştirel çabanın gerektirdiği bilişsel yük, teknolojinin algılanan faydası tarafından gölgelenebilmektedir.

Özetle, YZ araçlarının sunduğu algılanan kullanım kolaylığı ve fayda (Teknoloji Kabul Modeli - TKM), gençler tarafından hızla benimsenmelerini sağlamaktadır. Bu yaygın benimseme,

bilişsel yanlılıklarla birleştğinde gençlerin dijital ortamda yaşadığı güvensizlik, şüphe ve “doppelgänger korkusu” gibi duyguların fenomenolojik deneyimini şekillendirir. Dijital kaygı ve epistemik belirsizliğin bu deneyimsel boyutunu anlamak, etkili EMO müdahaleleri tasarlamamanın temel adımıdır. Dolayısıyla bu çalışma; TKM’nin açıkladığı kolay benimsemenin, EMO’nun gerektirdiği eleştirel çabayı nasıl engellediğini ve bu durumun yarattığı duygusal sonuçları (fenomenoloji) anlamamanın, pratik EMO becerilerine duyulan acil ihtiyacı nasıl ortaya koyduğunu göstermeyi hedeflemektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma, çalışmaya katılan gençlerin yapay zekâ destekli sentetik medya içerikleriyle etkileşimlerini, bu etkileşimlere yükledikleri anlamları ve bu süreçteki deneyimlerini derinlemesine anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemiyle tasarlanmıştır. Araştırmanın deseni, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarının özünü ve anlamlarını betimlemeyi amaçlayan fenomenolojik yaklaşıma dayanmaktadır (Moustakas 1994: 27, 103). Fenomenoloji, karmaşık insan deneyimlerini kendi bağlamları içinde anlamaya çalıştığı ve bireylerin deneyimlerini nasıl algılayıp anlamlandırdıklarına odaklandığı için bu çalışma için özellikle uygun bulunmuştur (Dowling ve Cooney 2012). Sentetik medya gibi yeni ve çok katmanlı bir olgunun gençler üzerindeki etkilerini, onların kendi perspektiflerinden ve yaşantılanmış gerçekliklerinden hareketle keşfetmek, bu yaklaşımın temel tercih nedenidir (Ayhan vd. 2016).

Katılımcılar

Katılımcılar, Harran Üniversitesi’nde öğrenim gören 18-24 yaş aralığındaki 22 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Nitel araştırmanın doğası gereği, amaçlı örnekleme (purposive sampling) ve kartopu örnekleme (snowball sampling) yöntemleri birlikte kullanılmıştır (Palinkas vd. 2015). Amaçlı örneklemeyle araştırma problemine dair derinlemesine bilgi sağlayabilecek farklı deneyimlere sahip bireylere ulaşılması hedeflenirken; kartopu örneklemeyle sosyo-ekonomik ve kültürel çeşitliliği temsil eden katılımcılara erişim kolaylaştırılmıştır (Charmaz 2014).

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü istatistiksel genelleme değil, teorik doygunluk ilkesine göre belirlenir (Saunders vd. 2018). Bu çalışmada doygunluğa ulaşma süreci şu şekilde

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

işlemiştir: Veri toplama ve analiz süreci eş zamanlı yürütülmüştür. İlk 10 görüşmenin kodlanmasıyla ‘kavramsal yabancılık’ ve ‘eğlence/merak’ gibi başlangıç temaları ortaya çıkmıştır. 11-15. görüşmeler arasında ‘epistemik kaygı’ ve ‘doppelgänger korkusu’ gibi daha derin duyuşsal temalar belirginleşmiştir. 16-20. görüşmelerde bu ana temaları zenginleştiren yeni örnekler gelmeye devam etmiş, ancak yeni bir ana tema ortaya çıkmamıştır. Doygunluğu teyit etmek amacıyla son iki görüşmede (G21, G22) özellikle aykırı veya negatif durumlar sorgulanmış, ancak bu görüşmeler de mevcut tematik yapıyı doğrulamıştır. Bu noktada, Saunders vd. (2018) tarafından tanımlanan ‘anlam doygunluğuna’ ulaşıldığına karar verilerek veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Katılımcıların yaş ortalaması 19.8’dir (min: 18, max: 24) ve 12’si kadın, 10’u erkektir. Sağlık bilimleri, sosyal bilimler, fen bilimleri, sanat ve mühendislik gibi disiplinlerden gelen bu çeşitlilik, sentetik medya deneyimlerine farklı perspektifler kazandırmıştır. Demografik detaylar Tablo 1 ‘de özetlenmiştir.

Tablo: 1. Demografik Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Belirtilen Bölüm/Alan
G1	Erkek	18	Tıp
G2	Kadın	20	Kamu Yönetimi
G3	Erkek	18	Bilgisayar Mühendisliği
G4	Kadın	24	İlahiyat
G5	Erkek	20	Anestezi
G6	Kadın	20	Moleküler Biyoloji
G7	Kadın	21	Resim Öğretmenliği/Tıbbi Sekreterlik
G8	Erkek	21	Moleküler Biyoloji
G9	Erkek	24	İlköğretim Matematik
G10	Kadın	20	Mimarlık
G11	Erkek	20	Ziraat Mühendisliği
G12	Erkek	19	Bilgisayar Mühendisliği
G13	Kadın	18	Turizm Rehberliği
G14	Kadın	21	Kimya
G15	Kadın	24	Türk Dili ve Edebiyatı
G16	Kadın	22	Arap Dili ve Edebiyatı
G17	Kadın	20	Biyoloji
G18	Kadın	20	Resim Öğretmenliği
G19	Kadın	21	Güzel Sanatlar
G20	Erkek	23	Tarih
G21	Erkek	23	Bilgisayar Mühendisliği
G22	Erkek	20	Tıp

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak, literatür taraması ve araştırma soruları doğrultusunda geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış format, önceden belirlenmiş temel sorularla görüşmeye bir çerçeve sunarken, aynı zamanda araştırmacıya katılımcıların yanıtlarını derinleştirmek ve beklenmedik içgörülerini ortaya çıkarmak için esneklik tanır. Görüşme soruları, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan TKM, EMO ve fenomenoloji kavramlarını operasyonel hale getirecek şekilde tasarlanmıştır. Örneğin, TKM ile ilişkili olarak YZ araçlarını kullanma motivasyonları; EMO ile ilişkili olarak doğrulama pratikleri, fenomenoloji ile ilişkili olarak ise bu süreçteki duyuşsal ve bilişsel deneyimler sorgulanmıştır (Bkz. Ek 1: Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu). Görüşmeler, katılımcıların kendilerini en rahat hissettikleri ve mahremiyetin sağlandığı üniversite kampüsü içindeki mekânlarda, yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 30-60 dakika sürmüş, ses kaydı alınmış ve daha sonra deşifre edilerek analiz için hazırlanmıştır.

Veri Analizi

Veri analizi, fenomenolojik bir çalışmanın ruhuna uygun olarak hem betimleyici hem de yorumlayıcı bir süreç izlemiştir. (Smith vd. 2009) Analiz, Braun ve Clarke'ın (2006) altı adımlı refleksif tematik analiz süreci temel alınarak yürütülmüştür. Bu süreç, araştırmacının kendi varsayımlarını ve konumunu sürekli sorguladığı bir refleksivite ilkesiyle desteklenmiştir (Walsh 2003). Araştırmacının yorumlayıcı rolü, sosyal dünyanın zaten aktörlerce anlamlandırılmış bir dünya olması nedeniyle, araştırmacının bu ön-anlamları yeniden yorumladığı “çifte hermenötik” (double hermeneutic) bir süreç olarak ele alınmıştır (Giddens 1993: 9-10). Analiz sürecinin şeffaflığını sağlamak amacıyla, izlenen adımlar aşağıda özetlenmiştir:

1. Tüm görüşme transkriptleri, derinlemesine bir anlayış kazanmak için defalarca okunmuş ve ilk düşünceler analitik notlar halinde kaydedilmiştir.

2. Başlangıç kodlarının oluşturulması: Veriler, MAXQDA nitel veri analizi yazılımı kullanılarak satır satır kodlanmıştır. Bu süreçte, katılımcıların deneyimlerine sadık kalmak amacıyla Saldaña'nın (2013) önerdiği “In Vivo Kodlama” (katılımcının kendi ifadelerini kod olarak kullanma) ve “Duygu Kodlaması” gibi fenomenolojik yaklaşıma uygun kodlama türleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

3. Temaların aranması: Başlangıç kodları, kavramsal benzerliklerine göre gruplandırılarak potansiyel temalar oluşturulmuştur.

4. Temaların gözden geçirilmesi: Potansiyel temalar hem kodlanmış alıntılarla hem de tüm veri setiyle karşılaştırılarak tutarlılıkları ve veriyi temsil etme güçleri açısından gözden geçirilmiş ve rafine edilmiştir.

5. Temaların tanımlanması ve adlandırılması: Her bir temanın özünü ve kapsamını tanımlayan ayrıntılı analizler yazılmış ve temalara nihai isimleri verilmiştir.

6. Raporun üretilmesi: Nihai temalar, her biri bir anlatısal analiz ve açıklayıcı katılımcı alıntılarıyla desteklenerek makalenin bulgular bölümü olarak kaleme alınmıştır (Braun ve Clarke 2013).

MAXQDA 20 yazılımı, bu süreçte verileri kendi başına analiz eden bir araç olarak değil, araştırmacının kodlama, kategorizasyon, temalar arası ilişkileri görselleştirme ve analitik notlar tutma gibi işlemleri daha sistematik ve verimli bir şekilde yürütmesini sağlayan bir veri yönetimi ve organizasyon aracı olarak konumlandırılmıştır.

Etik Hususlar

Araştırmanın tüm süreçleri, etik ilkelere tam uyum içinde yürütülmüştür. Veri toplama sürecine başlamadan önce, Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 16.04.2025 tarih 2025/142 sayılı kararı ile gerekli etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı, veri toplama süreci ve verilerin nasıl kullanılacağı hakkında detaylı bilgi verilmiş; gönüllülük esası vurgulanarak, istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri belirtilmiştir. Katılımcıların kimliklerini korumak amacıyla, isimler yerine kodlar (G1, G2, vb. gibi) kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde gençlerin yapay zekâ destekli sentetik medya ile karşılaşma, bu içeriklerle başa çıkma ve bilgi doğrulama süreçlerine ilişkin deneyimleri tematik analizle belirlenen dört ana tema doğrultusunda sunulmuştur. Bulgular, gençlerin sentetik medya ortamındaki bilgi, tutum, duygu ve davranışlarının çok katmanlı bir yapıda ortaya çıktığını göstermektedir.

Farkındalık, Anlamlandırma ve Kullanım Pratikleri

Bu tema, gençlerin medya teknolojilerine yönelik temel kavramsal bilgilerini, bu teknolojileri nasıl anlamlandırdıklarını ve gündelik yaşamdaki deneyimlerini kapsamaktadır. Bulgular, gençlerin pratik maruziyetleri ile bu teknolojileri kavramsal olarak anlama düzeyleri arasında belirgin bir uçurum olduğunu ortaya koymaktadır.

Kavramsal Yabancılık ve Gündelik Deneyimler Arasındaki Uçurum

Görüşmelerde, katılımcıların önemli bir bölümü “sentetik medya” veya “deepfake” gibi akademik ve teknik terimlere yabancı olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, bir katılımcının (G15) “sentetik medya” kavramını ilk kez duyduğunda verdiği “*Yok duymadım... Chatgpt gibi mi?*” tepkisinde somutlaşmaktadır. Bu yanıt, katılımcının terimi bilmemesine rağmen, bu teknolojinin en popüler ürünlerinden birini (ChatGPT) aktif olarak kullandığını ve bir bağlantı kurabildiğini göstermesi açısından kritiktir.

Bu kavramsal yabancılığa rağmen, katılımcıların tamamına yakını sentetik içeriklerle sosyal medyada (Instagram, Twitter/X, TikTok) karşılaştıklarını belirtmiştir. Ziraat mühendisliği öğrencisi G11’in “*Mesela şeyler var genelde kedilerde. Herhangi bir karşılıklı konuşmalar uyguluyorlar. Onları görüyorum*” örneği veya tıp öğrencisi G1’in “*yanıma birisini çiz*” akımına atıfta bulunması, gençlerin bu teknolojileri genellikle eğlence bağlamında ve gündelik rutinlerine dahil ettiklerini göstermektedir. Bu bulgular, gençlerin teknolojiyi aktif kullanırken altındaki mekanizmaları ve riskleri kavramsallaştıramadıklarını düşündürmektedir. Bu eleştirel mesafe zorluğuna karşın, katılımcıların üretken YZ araçlarını benimseme eğilimi ise dikkat çekicidir.

Üretken YZ Araçlarının Benimsenmesi: Fayda ve Kolaylığın Cazibesi

Katılımcıların büyük çoğunluğu, özellikle ChatGPT gibi üretken YZ araçlarını aktif olarak kullandıklarını belirtmiştir. Bu kullanımın arkasındaki temel motivasyonlar, Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ile tutarlılık göstermektedir (Davis 1989; Drehlich vd. 2020). Katılımcılar, bu araçların algılanan faydasını (Perceived Usefulness) sıklıkla vurgulamışlardır. Örneğin, mimarlık öğrencisi G10, bu faydayı kendi disiplinine özgü bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

“Bir yapının fotoğrafını gördük ve bize dediler ki bunu bir sanki atölyemiş gibi tasarlayacaksınız. ChatGPT’de gidip istediğim şekilde tasarlamasını istiyorum ve bana o yapıyı şekillendirmiş bir şekilde bana sunuyor. Yani o yapı aslında ChatGPT’de yok... Hiç olmayan bir şeyi bana tasarlıyor aslında”.

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

Benzer şekilde, bilgisayar mühendisliği öğrencisi G21, YZ'yi “ödevlere karşılık cevap alabilmek için, bir şeyler öğrenmek için, kod yazmak için... kendi hatalarımı da bana gösteriyor” diyerek akademik ve mesleki bir yardımcı olarak konumlandırırken; Biyoloji Bölümü öğrencisi G17 ise teknolojiyi kişisel yaşam koçu gibi kullandığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Her şeyi ona aktardıktan sonra o bana günlük yaşam ritini oluşturuyor. Sabah şu saatte uyanacaksın... Yemek saatim, yemekte kullanacağım besinler, besin takviyelerim, ilaç saatlerim...” Bu yoğun benimsemenin yanında, anestezi öğrencisi G5'in YZ'nin “insan beynini tembelleştiriyor” şeklindeki eleştirisi gibi endişeler de dile getirilmiştir.

Bilişsel ve Duygusal Tepkilerin Fenomenolojisi

Gençlerin yapay zekâ destekli sentetik medya içeriklerine verdikleri tepkiler, yalnızca bilişsel düzeyde kalmayıp, duygusal boyutta da derin izler bırakmaktadır. Bu temada, gençlerin sentetik medya karşısında sergilediği eğlence, şüphe, korku ve öfke gibi duygular; gerçeklik algısındaki değişimler ve ortaya çıkan güven erozyonunun toplumsal ve kişisel yansımaları bütüncül biçimde ele alınmaktadır. Süreç, önce eğlence ve merakla başlayan tepkilerin, manipülasyon potansiyeli fark edildiğinde nasıl kaygı, şüphe ve korkuya dönüştüğünü göstermektedir.

Epistemik Kaygı: “Neye inanacağını şaşırıyorsun” hissi

Katılımcılar, mizahi içerikleri genellikle “eğlenceli” bulduklarını ifade etse de içerik manipülatif veya aşırı gerçekçi hale geldiğinde hızla şüphecilik ve korku duyguları belirginleşmiştir. Bu durum, basit bir korkunun ötesinde, gerçek ile sahte arasındaki çizginin bulanıklaşmasıyla ortaya çıkan ve bilginin temellerine yönelik bir güvensizlik durumu olan “epistemik kaygı” olarak kavramsallaştırılabilir. Arap Dili ve Edebiyatı öğrencisi G16, bu süreci kendi deneyimi üzerinden şöyle anlatmaktadır:

“Çok maruz kalıyorum ve şöyle oluyor... Görüyorum mesela, inanıyorum çünkü çok gerçekçi, gerçekten gerçekçi bayağı. İnaniyorum, sonra öyle mi falan diyorum. Sonra yanlışla uğruyorsun. Neye inanacağını şaşırıyorsun falan. Bir güven eksikliği, bir güven kırılması falan oluyor... Gerçek bilgiyi bile belki sorgulayacak düzeye getiriyor”.

Bu güvensizlik hissi, Moleküler Biyoloji Bölümü öğrencisi G8'in ifadesiyle en net halini bulur: “Güvensizlik yani inanç konusunda sarsıyor.” Bu ifadeler, gençlerin neyin gerçek neyin yapay olduğu belirsizleştğinde yaşadıkları temelden sarsıcı duyguyu yansıtmaktadır.

“Doppelgänger Korkusu: “Bu benim için de olabilir” Tehdidi

Manipülatif içeriklerle karşılaşmak, kendi kimliklerinin de saldırı altında kalabileceği korkusunu tetiklemiştir. Bu durum, kişinin dijital benliğine yönelik derin bir tehdit olarak analiz edilebilecek olan “doppelgänger korkusu” olarak adlandırılabilir. Bilgisayar mühendisliği öğrencisi G21, bu korkuyu son derece net bir şekilde ifade eder: *“Çok gerçekçi oluyor ve şaşkınlıkla izliyorum. Korkunç bir şekilde... Bu sana ne hissettiriyor? Neden kötü hissettiriyor? Bu benim için de olabilir. Aynı şey.”*

Bu kişisel tehdit algısı, bir başka bilgisayar mühendisliği öğrencisi olan G12 tarafından daha somut bir senaryoyla dile getirilir: *“Yarın bir gün hiçbir alakanız olmasa bile sizinle sıkıntılı videolarınızı çıkarabilirler. İşte atıyorum bir yeri soydunuz gibisinden.”* Mimarlık öğrencisi G10 ise bu korkunun psikolojik temelini şöyle açıklamaktadır:

“Bana gerçek olmayan bir şey gerçekmiş gibi gösterecek. Bu benim düşüncelerimi farklı yönde etkileyebilir. O yüzden şaşırtıcı ve korkunç.” Bu ifadeler, sentetik medyanın yarattığı tehdidin gençler tarafından nasıl kişiselleştirildiğini ve varoluşsal bir boyuta ulaştığını göstermektedir.

Eleştirel Değerlendirme ve Doğrulama Pratikleri

Bu tema, gençlerin karşılaştıkları bilgi ve içerikleri hangi yöntemlerle değerlendirdiklerine, doğrulama ve eleştirel okuryazarlık düzeylerine odaklanır. Bulgular, gençlerin resmi doğrulama mekanizmaları yerine, dijital ortamın dinamiklerine uygun, kendi geliştirdikleri stratejilere başvurduklarını göstermektedir.

Gayriresmi Doğrulama Stratejileri ve Sistematik Yöntemlerin Eksikliği

Katılımcıların şüpheli içerikleri doğrulamak için başvurdukları stratejiler, genellikle gayriresmi ve platform temelli pratiklere dayanmaktadır. En yaygın strateji, G21 ve G22’nin ifadelerinde görüldüğü gibi, içeriğin altındaki “yorumlara bakmak”tır. Bununla birlikte, daha yaratıcı ve disiplinler arası yöntemler de gözlemlenmiştir. Örneğin, Tıp öğrencisi G22, deepfake videoları analiz ederken kendi alan bilgisinden yararlandığını şu sözlerle anlatır:

“Ben buna odaklanıyorum. Parmaklarına odaklanıyorum... Şimdi ben tıpçı olduğum için de ister istemez hastalara da bakıyorum, direkt hastalardan ayırt ediyorum. O kas hareketlerinden belli oluyor yapay zekâ”.

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

Benzer şekilde, resim öğretmenliği öğrencisi G18, görseldeki teknik kusurlara odaklanır: “Yani bir kayma oluyor yüzde. Eğer bir insanın fotoğrafını kullanarak bir video oluşturuluyorsa, zaten o kişiye hareket ettirildiği zaman pek de benzemiyor. Anlaşıyor yani.” Güzel sanatlar öğrencisi G19 ise bir online alışveriş sitesinin güvenilirliğini, sitenin kurucusunun takip edilenler listesinde olup olmadığını kontrol ederek, yani hesabın sosyal ağının özgünlüğünü analiz ederek değerlendirdiğini aktarmıştır. Bu pratikler, gençlerin dijital ortamın risklerine karşı geliştirdikleri gayriresmi “dijital kendini koruma” mekanizmaları olarak yorumlanabilir.

Öz-değerlendirme ve Akran Algısı: “Onlar duygusal bakıyor”

Katılımcıların kendi eleştirel becerilerine yönelik değerlendirmeleri ile akranlarına yönelik değerlendirmeleri arasında belirgin bir fark gözlemlenmiştir. Katılımcıların ifadelerinde öne çıkan yanıt, kendi akranlarının sentetik medyayı eleştirel bir şekilde değerlendirme konusunda “zayıf” olduğu yönündedir. Bu algı, literatürde “üçüncü şahıs etkisi” olarak tanımlanan, bireylerin medya mesajlarının kendilerinden çok başkalarını etkilediğine inanma eğilimiyle örtüşmektedir. G19, bu durumu şöyle ifade eder: “*Hâkim değiller. Eleştirel bakamıyorlar. **Kabulleniyorlar mı?** Duygusal bakıyorlar hocam.*” Kimya öğrencisi G14 ise akranlarının “*gaza çok kolay bir şekilde getirebildiklerini*” ve “*üç beş kişi buna inansın, geriye kalan elli altmış kişi inanıyor direkt*” diyerek sürü psikolojisine dikkat çeker. Aynı zamanda, bazı katılımcıların kendi becerilerine yönelik (örneğin G3: “*kendi bilgi birikimine güvendiğimden dolayı eleştiri yapabiliyorum*”) ifadeleri, Dunning-Kruger etkisi bağlamında değerlendirilebilir.

Algılanan Etkiler, İhtiyaçlar ve Öneriler

Bu tema, sentetik medya ve yapay zekâ teknolojilerinin gençler üzerindeki toplumsal, psikolojik ve bireysel etkilerine odaklanmakta; gençlerin bu ortamda karşılaştıkları riskler ve geliştirdikleri başa çıkma stratejilerinin yanı sıra, duyulan ihtiyaçları ve politika önerilerini analiz etmektedir. Katılımcıların sentetik medyanın toplumsal güven, bilgiye ulaşma ve ilişkiler üzerindeki olumlu-olumsuz etkilerini nasıl değerlendirdikleri; teknolojinin “çift kullanımlı” doğasını nasıl anlamlandırdıkları; bu alanlarda eksik gördükleri eğitim, düzenleme ve denetim ihtiyaçlarını nasıl ifade ettikleri detaylandırılmaktadır. Bu tema, gençlerin hem mevcut durum karşısındaki çözüm önerilerini hem de dijital vatandaşlık ve medya okuryazarlığı açısından beklenti ve taleplerini kapsayacak şekilde kurgulanmıştır.

Toplumsal Sonuçlar ve Çift Kullanımlı Teknoloji” Algısı

Katılımcılar, sentetik medyanın yanlış bilgilendirme ve manipülasyon aracı olarak kullanılma potansiyeline dair derin endişelere sahiptir. Güzel Sanatlar öğrencisi G19, “*sosyal medya en ufak bir şey bir gün içerisinde bütün dünyayı duyulabiliyor. Bu bana çok korkunç geliyor*” diyerek bilginin kontrolsüz yayılımından duyduğu endişeyi dile getirmesi veya Bilgisayar Mühendisliği öğrencisi G12’nin “*provokatör, provokatif paylaşımlar yapıyorlar*” konusundaki uyarısı, gençlerin bu teknolojinin toplumsal huzursuzluk yaratma potansiyelinin farkında olduğunu göstermektedir.

Bu endişelerin yanı sıra, katılımcılar bu teknolojilerin olumlu yönlerini de kabul etmektedir. Özellikle G10 ve G7’nin YZ’yi yaratıcı süreçlerde bir yardımcı olarak görmesi, sentetik medyanın “çift kullanımlı teknoloji” (Corsi vd. 2024) doğasının gençler tarafından da algılandığını ortaya koymaktadır.

Eğitim ve Düzenleme Talepleri: Dijital Vatandaşlık Gereksinimi

Katılımcılar arasında, sentetik medyanın risklerine karşı daha donanımlı hale gelebilmek için eğitim ve düzenleme ihtiyacına dair güçlü bir talep bulunmaktadır. Bu talebin ciddiyeti, kimya öğrencisi G14’ün şu sözlerinde yankı bulur: “*Hayır. Bence bunun dersi bile verilmeli, tüm bölümlerde zorunlu olarak matematik, fizik gibi bence.*” Bu genel eğitim talebinin yanı sıra, bilgisayar mühendisliği öğrencisi G21 gibi bazı katılımcılar, “*meta data... onun gibi eğitimler verilebilir. Aslında doğru bir şekilde yapay zekâ kullanımı eğitimi verilebilir*” diyerek müfredata yönelik somut önerilerde bulunmuştur. Bireysel çabaların ötesinde, Tıp öğrencisi G22’nin “*Bunların önünün yani bir sınır olması lazım... Gerekliyse yaptırım da ceza uygulanması lazım*” ve YZ içeriği üretiminin “*belirli sayılarda insanla*” sınırlandırılması gibi yasal düzenleme talepleri de güçlü bir şekilde dile getirilmiştir. Bu talepler, gençlerin dijital vatandaşlık becerileriyle donatılma ve daha güvenli bir dijital ortamda yaşama arzusunu yansıtmaktadır.

Tartışma

Bu araştırma, çalışmaya katılan gençlerin, yapay zekâ tarafından şekillendirilen yeni medya ekosistemiyle olan etkileşimlerinin karmaşık ve çelişkili doğasını ortaya koymuştur. Çalışmanın temel argümanı, “dijital yerli paradoksu” olarak adlandırılabilir bir durum etrafında şekillenmektedir: gençler, bir yandan sentetik medyanın ve üretken YZ araçlarının sunduğu pratik fayda ve eğlence potansiyelini hızla benimserken, diğer yandan bu teknolojilerin altında yatan

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

mekanizmaları kavramada, içerikleri eleştirel bir şekilde değerlendirmede ve sistematik doğrulama pratikleri uygulamada önemli zorluklar yaşamaktadır. Bu durum, sadece bir beceri eksikliğine değil, aynı zamanda dijital ortamda gezinirken yaşanan derin bir “epistemik kaygıya” ve kimliğe yönelik varoluşsal bir tehdit algısına da işaret etmektedir.

Bulgular, gençlerin yaşadığı bu “epistemik kaygının” sadece bireysel bir deneyim olmadığını, aynı zamanda nesnel gerçeklerin ve uzman görüşlerinin önemini yitirdiği, duygusal ve kişisel inançların ön plana çıktığı daha geniş bir “hakikat-ötesi” (post-truth) toplumsal bağlamın bir yansıması olduğunu göstermektedir (Lewandowsky vd. 2017; Malcolm 2021). Nitekim post-truth dönemi, yanlış bilginin stratejik olarak kullanıldığı ve duygusal çekiciliğin rasyonel söyleme baskın geldiği bir ortam olarak tanımlanmaktadır (Lewandowsky vd. 2017). Gençlerin yaşadığı epistemik kaygı da tam olarak bu belirsizlik ortamında, hataya inanma riskinden kaynaklanan ve sadece kişisel bir deneyimden ziyade daha geniş toplumsal dinamiklerin bir belirtisi olan bir durum olarak görülebilir (Newton 2022).

Bulgular, TKM, EMO ve Fenomenoloji’yi bütünleştiren kuramsal çerçevenin sadece geçerliliğini desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda bu modeller arasında dinamik ve gerilimli bir etkileşim olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu etkileşim, gençlerin teknolojiyle kurduğu çelişkili ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Araştırmanın dört ana teması arasındaki analitik bağlantılar, bu paradoksun nasıl işlediğini ve araştırma sorularına nasıl yanıt verdiğini adım adım göstermektedir.

İlk olarak, üretken YZ araçlarının pragmatik ve fayda odaklı benimsenmesi (Tema 1), gençlerin yaşadığı derin duyuşsal tepkilerin (Tema 2) ortaya çıkması için bir ön koşul oluşturmaktadır. Gençler, YZ araçlarını ödevlerini yapmak, kod hatalarını düzeltmek veya yaratıcı tasarımlar oluşturmak gibi somut ve anlık faydalar sağladığı için hızla benimsemektedir (G10, G21). Teknoloji Kabul Modeli’nin (TKM) temelini oluşturan bu “algılanan fayda” (Davis 1989), onları bu ekosistemin içine çekmektedir. Ancak bu fayda, aynı teknolojinin manipülatif potansiyelinin yarattığı derin korku ve güvensizlikle bir arada var olmaktadır. Örneğin bir katılımcı (G21), YZ’nin gerçekçi içerik üretme kapasitesini “korkunç bir şekilde” olarak nitelendirip “Bu benim için de olabilir” diyerek kişisel bir tehdit algısını dile getirirken, aynı zamanda bu araçları akademik görevleri için aktif olarak kullanmaya devam etmektedir. Bu durum, teknolojinin

sunduğu pratik ve anlık faydanın, onun yarattığı varoluşsal ve duygusal kaygıyı bastıran veya en azından ertelenmesini sağlayan güçlü bir motivasyon kaynağı olduğunu göstermektedir. Gençler, faydası nedeniyle, kendilerini güvensiz hissettikleri bir ekosistemde kalmaya devam etmektedir.

İkinci olarak, bu duyusal tepkiler, özellikle de “doppelgänger korkusu” (Tema 2), pasif bir duygu durumu olmaktan ziyade, gençlerin geliştirdiği gayriresmi doğrulama pratikleri (Tema 3) için birincil bir katalizör görevi görmektedir. Bu korku, sadece basit bir taklit edilme endişesi değil, psikiyatrik literatürde benliğin parçalanması (splitting) ve kişinin kendisinin kötücül bir “ikiz”inin var olabileceği endişesiyle ilişkilendirilen derin bir fenomendir. Barbieri ve arkadaşları (2022), bu fenomenin en uç noktasında, bireyin hayatta kalmak için kendi “ikizini” yok etmesi gerektiği hissine kapılabileceğini belirtir. Gençlerin deneyimlediği dijital “doppelgänger korkusu”, bu varoluşsal tehdidin modern bir yansımasıdır. Kişinin dijital kimliğinin çalınıp manipüle edilebileceği (G12: “*sizinle sıkıntılı videolarınızı çıkarabilirler*”) ve bu “ikiz”in kendi kontrolü dışında hareket ederek benliğine zarar verebileceği yönündeki bu derin korku, gençleri kendilerini korumak için harekete geçmeye itmektir. Bu korkunun kişisel ve kimlik temelli doğası, geliştirilen savunma mekanizmalarının da niteliğini şekillendirmektedir. Gençler, bu kişisel tehdide, yine kişisel ve sosyal temelli stratejilerle yanıt vermektedir. “*Yorumlara bakmak*” (G21, G22) gibi sosyal teyit mekanizmalarına veya Tıp öğrencisi G22’nin anatomik bilgiye, resim öğrencisi G18’in ise görsel kusurlara odaklanması gibi kendi disiplinler sezgilerine dayanan “dijital kendini koruma” pratiklerine yönelmektedirler. Tehdit kişisel algılandığı için, çözüm de bireysel ve sezgisel düzeyde aranmaktadır. Bu durum, SIFT gibi sistematik ve yapısal doğrulama yöntemlerinin neden neredeyse hiç kullanılmadığını açıklamaktadır; çünkü hissedilen tehdit, soyut bir bilgi kirliliği sorunundan çok, kişisel benliğe yönelik somut bir saldırıdır ve bu saldırı, gençlerin eleştirel okuryazarlık pratiklerini doğrudan etkilemektedir.

Temalar arası kurulan bu bağlantılar, demografik farklılıkların deneyimleri nasıl şekillendirdiğini de gözler önüne sermektedir. Örneğin, bilgisayar mühendisliği öğrencilerinin (G3, G12, G21) teknik altyapıları, onların sahte içerikleri “yüzdeki kayma” gibi teknik kusurlardan tanımalarına olanak tanırken; bu durum aynı zamanda teknolojinin manipülatif potansiyeline dair daha derin bir “epistemik kaygı” yaşamalarına neden olmaktadır. Buna karşın, güzel sanatlar ve mimarlık öğrencilerinin (G7, G10) YZ araçlarını öncelikli olarak “fikir üretme” ve “tasarım yapma” gibi yaratıcı süreçlerde bir yardımcı olarak görmeleri, bu teknolojileri benimseme motivasyonlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum, akademik disiplinin, sentetik medya ile

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

kurulan ilişkinin doğasını (bir tehdit mi yoksa bir araç mı olduğu) belirlemede önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Üçüncü ve son olarak, bu bireysel ve gayriresmi stratejilerin (Tema 3) yetersizliğinin farkına varılması, kurumsal ve kolektif çözümlere yönelik güçlü bir talebi (Tema 4) doğurmaktadır. Katılımcılar, kendi çabalarının bu teknolojinin yarattığı riskler karşısında sınırlı kaldığını deneyimlediklerinde, sorumluluğu daha üst otoritelere atfetme eğilimi göstermektedirler. G14'ün “Bence bunun dersi bile verilmeli, tüm bölümlerde zorunlu olarak” şeklindeki talebi veya G22'nin “*Gerekiyorsa yaptırım da ceza uygulanması lazım*” çağrısı, bireysel eleştirel okuryazarlığın tek başına yeterli bir kalkan olmadığına dair bir itiraftır. Bu durum, özellikle gençlerin akranlarını manipülasyona daha açık gördüğü “üçüncü şahıs etkisi” (G19: “*Eleştirel bakamıyorlar. Duygusal bakıyorlar hocam.*”) bulgusuyla birleştğinde daha da anlam kazanmaktadır. Gençler, sorunu bireysel bir yetersizlikten ziyade, başkalarının saflığının da tetiklediği bir kolektif eylem sorunu olarak görmektedir. Bu nedenle, sadece kendilerini değil, tüm toplumu koruyacak yukarıdan aşağıya müdahaleler (eğitim ve yasal düzenlemeler) talep etmektedirler. Bu talepler, soyut bir politika tercihindən çok, dijital ortamda yaşanan başarısızlık ve çaresizlik deneyiminin doğrudan bir sonucudur.

Temalar arası kurulan bu bağlantılar, demografik farklılıkların deneyimleri nasıl şekillendirdiğini de gözler önüne sermektedir. Örneğin, bilgisayar mühendisliği öğrencilerinin (G3, G12, G21) teknik altyapıları, onların sahte içerikleri “yüzdeki kayma” gibi teknik kusurlardan tanımalarına olanak tanırken; bu durum aynı zamanda teknolojinin manipülatif potansiyeline dair daha derin bir “epistemik kaygı” yaşamalarına neden olmaktadır. Buna karşın, güzel sanatlar ve mimarlık öğrencilerinin (G7, G10) YZ araçlarını öncelikli olarak “fikir üretme” ve “tasarım yapma” gibi yaratıcı süreçlerde bir yardımcı olarak görmeleri, bu teknolojileri benimseme motivasyonlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum, akademik disiplinin, sentetik medya ile kurulan ilişkinin doğasını (bir tehdit mi yoksa bir araç mı olduğu) belirlemede önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Çalışmanın temel bulgusu olan pratik kullanım ile kavramsal anlayış arasındaki uçurum, uluslararası literatürle de örtüşmektedir. Uluslararası alanda yapılan çalışmalar da “dijital yerli” olmanın otomatik olarak eleştirel medya okuryazarlığı anlamına gelmediğini, gençlerin genellikle

bilgiyi doğrulamak yerine sosyal ipuçlarına (yorumlar, beğeniler) güvendiğini ve enformasyon kaynaklarının güvenilirliğini sorgulamakta zorlandığını göstermektedir (Ahmed ve Zia 2021; Tarsidi vd. 2023). Bu çalışmadaki katılımcıların doğrulama stratejilerinin büyük ölçüde “yorumlara bakmak” (G21, G22) gibi gayriresmi ve sosyal teyit temelli yöntemlere dayanması, bu küresel eğilimin Türkiye’deki gençler arasında da geçerli olduğunu teyit etmektedir. Bununla birlikte, bu çalışmada ortaya çıkan “doppelgänger korkusu” (G12, G21) ve genel güvensizlik hissi (G8, G16), çalışmaya katılan gençlerin deneyimlerinin duyuşsal ve fenomenolojik boyutunu ön plana çıkarmaktadır. Uluslararası çalışmalar genellikle beceri eksikliklerine veya bilişsel yanlışlıklara odaklanırken, bu bulgular sentetik medyanın yarattığı tehdidin gençler tarafından nasıl kişiselleştirildiğini ve varoluşsal bir kaygıya dönüştüğünü göstermesi açısından önemlidir. Bu durum, özellikle geleneksel medyaya güvenin düşük olduğu ve gençlerin haberleri ağırlıklı olarak sosyal medyadan aldığı ülkelerdeki eğilimlerle paralellik gösterebilir (Drehlich vd. 2020). Türkiye’deki gençlerin de geleneksel medyaya yönelik karmaşık güven ilişkileri ve sosyal medyayı birincil haber kaynağı olarak kullanmaları, bu güvensizlik ve kaygı ortamını daha da derinleştirebilir.

Çalışmanın Literatüre Özgün Katkısı

Bu çalışma, mevcut literatüre üç temel alanda katkıda bulunmaktadır. İlk olarak, araştırma Teknoloji Kabul Modeli’ni (TKM) sadece bir benimseme aracı olarak kullanmanın ötesine geçmektedir. TKM’nin temel itici güçleri olan “algılanan fayda” ve “algılanan kullanım kolaylığı”nın, gençlerin yaşadığı “epistemik kaygı” ve “doppelgänger korkusu” gibi derin duyuşsal deneyimlerle nasıl bir gerilim ve müzakere içinde olduğunu ampirik olarak göstermektedir. Bu sayede, gençlerin teknolojiyi hem rasyonel bir “araç” olarak benimserken hem de ondan “korku” duymaları şeklindeki “dijital yerli paradoksunu” teorik olarak derinleştirmektedir.

İkinci olarak, sentetik medya üzerine yapılan çalışmalar genellikle beceri eksiklikleri veya bilişsel yanlışlıklara odaklanırken, bu araştırma konunun duyuşsal ve deneyim boyutunu fenomenolojik bir yaklaşımla ön plana çıkarmaktadır. “Epistemik kaygı” ve “doppelgänger korkusu” gibi kavramları katılımcıların kendi ifadelerinden yola çıkarak analiz etmesi, sentetik medyanın gençler için sadece bir bilgi doğrulama sorunu değil, aynı zamanda bir benlik ve gerçeklik algısı tehdidi olduğunu ortaya koyması açısından literatüre önemli bir derinlik

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

katmaktadır. Bu yaklaşım, medya okuryazarlığı eğitimlerinin neden sadece teknik becerilere odaklanmaması gerektiğini, aynı zamanda bu teknolojilerin yarattığı duygusal ve psikolojik zorluklarla başa çıkma stratejilerini de içermesi gerektiğini göstermektedir.

Son olarak, araştırma küresel bir fenomeni Türkiye'deki gençler üzerinden ele alarak önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşım, özellikle geleneksel medyaya yönelik güvensizlik ve sosyal medyanın birincil haber kaynağı olarak kullanılması gibi yerel dinamiklerin, bu çalışmada tespit edilen kaygı ve güvensizlik ortamını nasıl şekillendirdiğini tartışarak, konunun kültürel boyutuna dikkat çekmektedir. Bu sayede, sentetik medyanın etkilerinin evrensel olmadığını, yerel medya ekosistemleri ve sosyo-kültürel bağlamlar tarafından yeniden şekillendirildiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın bulguları, nitel araştırmanın doğası gereği, istatistiksel olarak genellenebilir nitelikte değildir. Araştırmanın temel amacı, genellenebilirlik iddiasında bulunmak yerine, bulguların benzer bağlamlara aktarılabilirliğini (transferability) sağlamaktır. (Lincoln ve Guba 1985). Ancak, çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biri, örneklemin Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerle, yani tek bir coğrafi ve kurumsal bağlamla sınırlı olmasıdır. Bu durum, bulguların Türkiye'nin İstanbul veya Ankara gibi metropollerinde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip veya farklı kültürel deneyimleri olan gençlerin yaşantılarını tam olarak yansıtmayabileceği anlamına gelmektedir. İkinci olarak medya okuryazarlığı becerileri katılımcıların öz-bildirimlerine dayanmaktadır. Dunning-Kruger etkisi gibi bilişsel yanlılıkların, katılımcıların kendi yetkinliklerini değerlendirmelerini etkilemiş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Üçüncü olarak, sentetik medya ve yapay zekâ teknolojileri son derece hızlı bir şekilde gelişmektedir. Araştırmanın yapıldığı dönemdeki teknolojik durum ve popüler uygulamalar, kısa bir süre içinde değişebilir, bu da bulguların zamansal bağlamını önemli kılmaktadır. Dördüncü olarak, bu çalışma katılımcıların 'sentetik medya' gibi akademik kavramlara aşinalığını ölçmüş olsa da onların bu olguları kendi gündelik dillerinde nasıl kavramsallaştırdıklarını sistematik olarak derinlemesine araştırmamıştır. Gelecek çalışmalar, bu 'yerel' terminolojileri ve anlamlandırma çerçevelerini daha detaylı inceleyebilir.

SONUÇ

Bu araştırma, çalışmaya katılan ve Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören Z kuşağı gençlerin, yapay zekâ tarafından şekillendirilen yeni medya ekosistemiyle olan etkileşimlerinin karmaşık ve çelişkili doğasını derinlemesine ortaya koymuştur. Çalışmanın temel sonucu, gençlerin üretken YZ araçlarını sundukları pratik fayda ve kullanım kolaylığı nedeniyle rasyonel bir şekilde benimserken, bu benimsemenin onları paradoksal bir biçimde derin bir epistemik belirsizlik, duyuşsal kaygılar ve kimliğe yönelik varoluşsal tehditlerle dolu bir ortama sürüklediğidir. Bu zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri bireysel, gayriresmi ve çoğunlukla sezgisel “dijital kendini koruma” stratejilerinin, sentetik medyanın yarattığı sistemik sorunlar karşısında yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu kişisel yetersizlik deneyimi hem kapsamlı eğitimsel müdahalelere hem de bağlayıcı yasal düzenlemelere yönelik güçlü bir kolektif talep doğurmaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda, sadece teknik becerilere odaklanan dar bir medya okuryazarlığı anlayışının yetersiz kaldığı açıktır. Bunun yerine, bulgulara dayalı olarak hem politika yapıcılar hem de eğitimciler için bütüncül ve çok katmanlı bir eylem çerçevesi önerilmektedir:

1. Eleştirel Dijital Vatandaşlık Eğitiminin Yaygınlaştırılması: Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu, medya okuryazarlığı ve dijital vatandaşlık derslerini tüm eğitim kademelerinde zorunlu müfredatın bir parçası haline getirmelidir. Bu eğitimler, tersine görsel arama, kaynak karşılaştırması (lateral reading) ve temel metadeta incelemesi gibi somut doğrulama becerilerinin yanı sıra, gençlerin yaşadığı duyuşsal boyutları da ele almalıdır. Bulgularda ortaya çıkan “epistemik kaygı” ve “doppelgänger korkusu” gibi deneyimlerin ifade edilebildiği, bu duygularla başa çıkma stratejilerinin geliştirilebildiği ve YZ etiği üzerine tartışmaların yürütülebildiği güvenli pedagojik alanlar yaratılmalıdır.

2. Platform Sorumluluğu ve Şeffaflık Standartları: Sosyal medya platformları, içerik denetim mekanizmalarını güçlendirmeli ve YZ tarafından üretilen veya önemli ölçüde manipüle edilen içerikler için şeffaf, anlaşılır ve zorunlu etiketleme standartları getirmelidir. Bu, kullanıcıların karşılaştıkları içeriğin doğası hakkında bilinçli bir değerlendirme yapmalarına olanak tanıyarak, “doppelgänger korkusu” gibi kişisel tehdit algılarını azaltmaya yardımcı olacaktır.

3. Hesap Verebilirliği Sağlayan Yasal Çerçeveler: Türkiye Büyük Millet Meclisi ve ilgili kamu kurumları, dezenformasyon ve kötü niyetli sentetik medya üretimi ve yayılımına karşı

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

hesap verebilirliği sağlayan yasal çerçeveler oluşturmalıdır. Katılımcıların dile getirdiği “caydırıcı cezalar” talebi, ifade özgürlüğü ile kamusal güvenlik arasındaki hassas denge gözetilerek değerlendirilmeli ve bu tür düzenlemelerin potansiyel riskleri de dikkate alınarak, şeffaf ve demokratik süreçlerle tasarlanmalıdır.

Bu araştırma, ortaya koyduğu bulgular ve analitik çerçeve ile gelecekteki çalışmalara örnek teşkil etme potansiyeli taşımaktadır. Çalışma, rasyonel teknoloji benimseme modellerini (TKM gibi) duyuşsal ve deneyimi merkeze alan fenomenolojik bir sorgulama ile bütünleştirmenin gücünü göstermektedir. Kullanıcıların yaşadığı kişisel kaygılar ile kamusal politika talepleri arasındaki kritik bağlantıyı ortaya koyarak, salt davranışsal veya teknik analizlerin ötesinde, daha zengin ve insan merkezli bir anlayış sunmaktadır. Gelecekteki araştırmalar, bu bütünleşik çerçeveyi diğer yıkıcı YZ teknolojilerinin toplumsal etkilerini keşfetmek için benimseyebilir ve böylece sorgulamanın merkezinde her zaman insani boyutun kalmasını sağlayabilir

Nihayetinde, yapay zekâ ve sentetik medyanın şekillendirdiği bu yeniçağda, gençlerin deneyimlerini anlamak, onların sesine kulak vermek ve onları bu karmaşık ortamda yol alabilmeleri için gerekli araçlarla donatmak, sadece akademik bir görev değil, aynı zamanda bilinçli ve eleştirel bir dijital toplum inşa etmenin temel bir gerekliliğidir.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The rise of artificial intelligence (AI) and digital technologies has transformed the global media ecosystem, enabling the creation and rapid spread of highly realistic synthetic media images, audio, video, and text produced or manipulated by sophisticated algorithms such as generative adversarial networks. This phenomenon has blurred the line between reality and fiction, echoing Baudrillard’s notion of hyperreality. Synthetic media especially “deepfakes” presents both creative opportunities and substantial risks, including misinformation, disinformation, identity manipulation, and declining trust in information sources (Amerini vd. 2025; Vaccari ve Chadwick 2020).

Generation Z, born into an environment saturated with digital devices and social media, has become the most active consumer and producer of new media content (Papadakis 2022;

Ramadhanya 2024). While AI tools offer creative and practical benefits (Hermawan vd. 2023), they also introduce new challenges such as exposure to misinformation, cyberbullying, and information overload. In the Turkish context, scientific literature on young people's engagement with synthetic media remains scarce (Altuncu vd. 2024). This study addresses this gap by exploring, through a phenomenological approach, how Turkish Generation Z youth perceive and interact with AI-generated media, focusing on their conceptual understanding, emotional responses, verification practices, and perceived educational needs.

Methodology

This qualitative study employed a phenomenological design to capture the subjective, lived experiences of young people regarding synthetic media. The research involved 22 undergraduate students (ages 18–24 mean 19.8) at Harran University, selected using purposive and snowball sampling to ensure diversity in discipline, gender, and background. Semi-structured, in-depth interviews allowed participants to reflect on their encounters with AI media, perceptions of authenticity, emotional reactions, and social information practices.

Data collection continued until theoretical saturation was achieved, ensuring no new themes emerged beyond the 20th interview. The sample was gender-balanced (12 female, 10 male) and included students from social sciences, engineering, health, and arts. Interviews (30-60 minutes) were recorded with consent and transcribed verbatim. Thematic analysis, guided by Braun and Clarke's (2006) approach and supported by MAXQDA 20 software, was used to identify key themes. Ethical approval was obtained, and participants' anonymity was strictly maintained.

Findings

Four main themes emerged from the analysis:

1. Conceptual Awareness vs. Everyday Usage:

Most participants were unfamiliar with technical terms such as “synthetic media” or “deepfake,” often admitting they had never heard them. However, they regularly encountered AI-generated content in daily life, particularly through social platforms like Instagram and TikTok. This revealed a distinct gap between conceptual understanding and habitual practice; students used generative AI tools (such as ChatGPT) for academic tasks and creative projects primarily for

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

convenience and efficiency, consistent with the Technology Acceptance Model. Their use was often uncritical and habitual, lacking deeper awareness of the technology's mechanisms or implications.

2. Doubt, Fear, and Trust Erosion (“Doppelgänger Fear):”

Upon recognizing the potential for manipulation in synthetic media, many participants reported heightened anxiety and distrust. Some described a “doppelgänger fear” the unsettling possibility that one's identity or reality could be artificially replicated. Students often felt “tricked” or “fooled” upon discovering that content was AI-generated, leading to pervasive skepticism: *“Now I don't fully trust what I see.”* This erosion of trust extended beyond social media to all forms of information, reflecting broader trends of digital information anxiety. Emotional reactions, such as discomfort and even anger when encountering manipulated national symbols or personal images, highlighted the profound affective impact of synthetic media on youth.

3. Verification Strategies and Cognitive Biases:

Participants relied heavily on informal, socially-based verification strategies primarily “checking the comments” or consulting peers rather than systematic fact-checking methods. Only a few compared information across multiple sources; awareness of formal models (such as SIFT) was almost nonexistent. Some participants admitted to passivity in the face of dubious content, stating that they did “nothing” when in doubt. Cognitive biases were prominent: most believed they themselves were adept at identifying fake content, but perceived their peers as naive a classic third-person effect. Overconfidence, reminiscent of the Dunning-Kruger effect, was also noted. This combination of informal verification, cognitive biases, and misplaced confidence suggests a superficial and vulnerable engagement with synthetic media.

4. Coping, Needs, and Policy Implications:

Despite recognizing the risks, many participants saw positive potential in AI tools, using them for creative or academic purposes. Nearly all expressed a strong demand for formal education and regulation: they advocated for compulsory media and AI literacy courses at universities and schools, as well as the development of age-appropriate verification tools and stricter oversight of

AI-generated content. These findings reflect an emerging sense of digital citizenship and a desire for institutional support to navigate the challenges of synthetic media environments.

Discussion

The results reinforce international findings on the complexity of digital natives'' engagement with synthetic media. The gap between practice and conceptual understanding echoes research showing that high usage does not equate to critical media literacy (Papadakis 2022; Ahmed & Zia 2021). The emotional dimension fear, anxiety, and trust erosion highlights that AI-driven content challenges not only cognitive skills but also young people''s psychological well-being. Informal verification and reliance on social cues, combined with biases like the third-person effect, reveal persistent vulnerabilities that have been noted globally (Vosoughi vd. 2018). The study underscores that media literacy interventions must go beyond technical skill-building, incorporating self-awareness, emotional resilience, and the ability to critically reflect on one''s own digital practices (Kellner & Share 2007). The explicit calls for education and policy reform among Turkish youth are in line with international recommendations (UNESCO 2013), yet rooted in the specific lived experience of a rapidly digitizing non-Western society.

Conclusion

This study provides an in-depth account of the complex and contradictory relationship that a group of Turkish Generation Z youth has with AI-generated synthetic media. The findings demonstrate that for these participants, the rational adoption of AI technology paradoxically leads to an environment of emotional vulnerability and epistemic uncertainty. The inadequacy of their individual coping mechanisms generates a clear demand for systemic solutions. The study's primary contribution lies in bridging rational technology adoption models with the lived, emotional experience of users, illustrating how personal anxieties in the digital sphere translate into a collective call for educational and regulatory action. Educational strategies must be urgently updated to include not only technical instruction but also the psychological and social dimensions of media engagement. This integrated framework offers a valuable model for future research on the human impact of emerging AI technologies.

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. I. Zia, A. (2021). Social media interactivity in Pakistan: a study from metropolitan city, *International Journal of Media and Information Literacy*, 6(2), 249–258. Doi: <https://doi.org/10.13187/ijmil.2021.2.249>
- Alpago, H., Mussa, M. O. ve M. Alshrif, F. M. (2025). Smart Cities as a Life Model in the Age of Digitalization, Technological Developments and Artificial Intelligence-Supported Information Technology, *İmgelem*, 16, 377-408. Doi: <https://doi.org/10.53791/imgelem.1600916>
- Altuncu, E., Franqueira, V. ve Li, S. (2024). Deepfake: definitions, performance metrics and standards, datasets, and a meta-review, *Frontiers in Big Data*, 7. Doi: <https://doi.org/10.3389/fdata.2024.1400024>
- Amerini, I., Barni, M., Battiato, S. vd. (2025). Deepfake media forensics: status and future challenges, *Journal of Imaging*, 11(3), 73. Doi: <https://doi.org/10.3390/jimaging11030073>
- Ayhan, Ç., Domitran, Z., Radunović, N. vd. (2016). Phenomenology and media literacy, *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 6(2), 91-104. Doi: <https://doi.org/10.7456/10602100/003>
- Barbieri, C., Rocca, G., Bosco, C. vd. (2022). The Doppelgänger phenomenon and death: a peculiar case of homicide by a subject with first-episode psychosis, *Forensic Sciences Research*, 7(4), 798-802. Doi: <https://doi.org/10.1080/20961790.2022.2055827>
- Baş, T., Koloğlu, O. (2020). *Sentetik Medya ve Etik İkilemler: Yapay Zekâ Tarafından Üretilen İçeriğin Toplumsal Etkileri*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 55(2), 145-167.
- Baudrillard, J. (2014). *Simülakrlar ve simülasyon*, Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD). (2021). *Türkiye'nin dijital dönüşüm endeksi 2021 raporu*. İstanbul: Yazar. Erişim adresi: <https://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/tubisad-2021-dde-raporu.pdf> [tubisad.org.tr](https://www.tubisad.org.tr)
- Birt, L., Scott, S., Cavers, D. vd. (2016). Member checking, *Qualitative Health Research*, 26(13), 1802-1811. Doi: <https://doi.org/10.1177/1049732316654870>
- Bozdog, E., Hoven, J. (2015). Breaking the filter bubble: democracy and design, *Ethics and Information Technology*, 17(4), 249-265. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10676-015-9380-y>
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. Doi: <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: a practical guide for beginners*, London: SAGE Publications Ltd.
- Caulfield, M. (2018). *Web'de Doğrulama: Dört Adım (SIFT)*, Hapgood Blog. <https://hapgood.us/2018/11/07/checking-claims-on-the-web-four-steps/>
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory*, Thousand Oaks, CA: Sage.

- Chesney, B., Citron, D. (2019). Deep fakes: a looming challenge for privacy, democracy, and national security, *California Law Review*, 107, 1753–1819. Doi: <https://doi.org/10.15779/Z38RV0D15J>
- Corsi, G., Marino, B. ve Wong, W. (2024). The spread of synthetic media on X, *HKS Misinfo Review*. Doi: <https://doi.org/10.37016/mr-2020-140>
- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. (2020). *Bilgi ve iletişim güvenliği rehberi* (Sürüm 2020/1.0). Ankara. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2020/08/bilgi-iletisim-guvenligi-rehberi.pdf>
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology, *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P. ve Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: a comparison of two theoretical models, *Management Science*, 35(8), 982-1003.
- Dowling, M., Cooney, A. (2012). Research approaches related to phenomenology: negotiating a complex landscape, *Nurse Researcher*, 20(2), 21-27. Doi: <https://doi.org/10.7748/nr2012.11.20.2.21.c9440>
- Drehlich, M., Naraine, M., Rowe, K. vd. (2020). Using the Technology Acceptance Model to explore adolescents' perspectives on combining technologies for physical activity promotion within an intervention: usability study, *Journal of Medical Internet Research*, 22(3), e15552. Doi: <https://doi.org/10.2196/15552>
- Elkatmış, M. (2024). Examination of social media usage habits of generation z, *Frontiers in Psychology*, 15. Doi: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1370823>
- Furinto, A., Tamara, D., Maradona, C. vd. (2023). How tiktok and its relationship with narcissism and bandwagon effect influenced conspicuous consumption among gen y and gen z, *E3s Web of Conferences*, 426, 01101. Doi: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202342601101>
- Giddens, A. (1993). *New rules of sociological method: A positive critique of interpretative sociologies* (2nd ed.), Cambridge, UK: Polity Press.
- Göde, A., Kalkan, A. (2023). What is artificial intelligence?, A. Akpınar (Ed.), *Matematik ve Fen Bilimleri Üzerine Araştırmalar-IV* içinde (23-36), Özgür Yayınları. Doi: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub392.c1548>
- Han, S. (2023). The contributions of information and communications technology on the sustainable development of artificial intelligence in the medical field, *Journal of Innovation and Development*, 2(2), 86-95. Doi: <https://doi.org/10.54097/jid.v2i2.6394>
- Haque, E., Abdelnaby, M. Argueta, J. vd. (2023). *The double-edged sword of deepfakes: navigating the impact on Generation Z''s well-being*, Gen-AI in UGC Workshop Paper.
- Hermawan, F., Karjo, C., Wijayanti, S. vd. (2023). Characteristics of gen-z youtube viewers as potential consumers for influencer marketing, *European Journal of Business Management and Research*, 8(3), 113-118. Doi: <https://doi.org/10.24018/ejbmr.2023.8.3.1941>
- Karabulut, B. (2015). Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 11-23.

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

- Kellner, D., Share, J. (2007). Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education, D. Macedo ve S. Steinberg (Eds.), in *Media literacy: a reader*, New York, NY: Peter Lang.
- Kruger, J., Dunning, D. (1999). Unskilled and unaware of it: How difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments, *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1121-1134.
- Leaning, M. (2019). An approach to digital literacy through the integration of media and information literacy, *Media and Communication*, 7(2), 4-13. Doi: <https://doi.org/10.17645/mac.v7i2.1931>
- Leibowicz, C., McGregor, S. ve Ovadya, A. (2021). *The deepfake detection dilemma: a multistakeholder exploration of adversarial dynamics in synthetic media*, URL: <https://arxiv.org/abs/2102.06109>
- Lincoln, Y. S., Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*, Beverly Hills, CA: Sage.
- Malcolm, D. (2021). Post-truth society? An Eliasian sociological analysis of knowledge in the 21st century. *Sociology*, 55(6), 1063-1079. Doi: <https://doi.org/10.1177/0038038521994039>
- Mambile, C., Mwogosi, A. (2024). Transforming higher education in Tanzania: unleashing the true potential of AI as a transformative learning tool, *Technological Sustainability*, 4(1), 51-76. Doi: <https://doi.org/10.1108/techs-03-2024-0014>
- Mansfield, K., L. Ghai, S., Hakman, T. vd. (2025). From social media to artificial intelligence: Improving research on digital harms in youth, *The Lancet Child ve Adolescent Health*, 9(3), 194–204. Doi: [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(24\)00332-8](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(24)00332-8)
- Meneses, J. (2024). Seeking to define deepfakes from u.s. state laws, *Communication ve Society*, 37(3), 219-235. Doi: <https://doi.org/10.15581/003.37.3.219-235>
- Mingoia, J., Hutchinson, A., Gleaves, D. vd. (2020). Does better media literacy protect against the desire for tanned skin and propensity for making appearance comparisons?, *Social Media + Society*, 6(1). Doi: <https://doi.org/10.1177/2056305120905366>
- Morse, J. (2015). Critical analysis of strategies for determining rigor in qualitative inquiry, *Qualitative Health Research*, 25(9), 1212-1222. Doi: <https://doi.org/10.1177/1049732315588501>
- Morse, J. M. (2015). Critical analysis of strategies for determining rigor in qualitative inquiry, *Qualitative Health Research*, 25(9), 1212-1222. Doi:10.1177/1049732315588501
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*, Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Newton, L. (2022). Epistemic anxiety and epistemic risk, *Synthese*, 200(4).
- Nikolov, D., Oliveira, D. F. M., Flammini, A. vd. (2015). *Measuring Online Social Bubbles*, *PeerJ Computer Science*, 1:e38. Doi: [10.7717/peerj-cs.38](https://doi.org/10.7717/peerj-cs.38)
- Noble, H., Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research, *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35. Doi: <https://doi.org/10.1136/eb-2015-102054>

- Orman, T., Demiral, S. (2023). Youth environmental citizenship formation: struggled political subjectivities and everyday experiences of young people in turkey, *Children ve Society*, 37(5), 1337-1355. Doi: <https://doi.org/10.1111/chso.12778>
- Özcan, A. (2017). Dijital medya okuryazarlığı: sorunlar, uygulamalar ve beklentiler, *Ajit-E Online Academic Journal of Information Technology*, 8(27). Doi: <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.3.004.x>
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A. vd. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research, *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533-544.
- Papadakis, S. (2022). *Generation Z and Digital Media in Greece: Consumption Habits and Critical Literacy*, *Journal of Media Literacy Education*, 14(3), 1-15. Doi: [10.23860/JMLE-2022-14-3-1](https://doi.org/10.23860/JMLE-2022-14-3-1)
- Popa R-G., Chenic A. S. (2025). Artificial Intelligence, Consumer Trust and the Promotion of Pro-Environmental Behavior Among Youth, *Sustainability*, 17(13), 5885. Doi: <https://doi.org/10.3390/su17135885>
- Prasad, S., Souabni, S., Anugwom, G. vd. (2023). Anxiety and depression amongst youth as adverse effects of using social media: a review, *Annals of Medicine and Surgery*, 85(8), 3974-3981. Doi: <https://doi.org/10.1097/ms9.0000000000001066>
- Putra, M. (2023). AI writing correction tools: teachers and students''' perceptions, *Jurnal Tatsqif*, 21(1), 35-66. Doi: <https://doi.org/10.20414/jtq.v21i1.7963>
- Ruffin, M., Seo, H., Xiong, A. vd. (2024). Does it matter who said it? exploring the impact of deepfake-enabled profiles on user perception towards disinformation, *Proceedings of the International Aaai Conference on Web and Social Media*, 18, 1328-1341. Doi: <https://doi.org/10.1609/icwsm.v18i1.31392>
- Ruiz, M., Verdú, F., López, J. (2023). Use of artificial intelligence in synthetic media: first newsrooms without journalists, *Profesional De La Información*. Doi: <https://doi.org/10.3145/epi.2023.mar.03>
- Saldaña, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T. vd. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization, *Quality ve Quantity*, 52(4), 1893-1907. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>
- Smith, J. A., Flowers, P. ve Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*, London: Sage.
- Spear, A. (2019). Breaking the epistemic pornography habit, *Journal of Information Communication and Ethics in Society*, 18(1), 83-104. Doi: <https://doi.org/10.1108/jices-10-2019-0117>
- Sun, Y. (2022). Verification upon exposure to covid-19 misinformation: predictors, outcomes, and the mediating role of verification, *Science Communication*, 44(3), 261-291. Doi: <https://doi.org/10.1177/10755470221088927>

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

- Suwana, F., Pramiyanti, A., Mayangsari, I. vd. (2020). Digital media use of generation z during covid-19 pandemic, *Jurnal Sosioteknologi*, 19(3), 327-340. Doi: <https://doi.org/10.5614/sostek.itbj.2020.19.3.2>
- Sümer, O. (2024). Algoritma tiranlığı: Dijital dünyada bireyin savunmasızlığına yönelik bir sosyo-teknik analiz, *İmgelem*, (15), 87-114. Doi: <https://doi.org/10.53791/imgelem.1498729>
- Tarsidi, D., Suryadi, K., Budimansyah., D. vd. (2023). Unveiling utopian civic engagement: empowering digital natives through digital literacy for a better future, *IJRAEL International Journal of Religion Education and Law*, 2(2), 115-125. Doi: <https://doi.org/10.57235/ijrael.v2i2.681>
- Tekindal, M., Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.
- Thach, L., Riewe, S. ve Camillo, A. (2020). Generational cohort theory and wine: analyzing how gen z differs from other american wine consuming generations, *International Journal of Wine Business Research*, 33(1), 1-27. Doi: <https://doi.org/10.1108/ijwbr-12-2019-0061>
- Thomson, S., Pickard-Jones, B. Baines vd. (2024). The impact of AI on education and careers: what do students think?, *Frontiers in Artificial Intelligence*, 7, 1457299. Doi: <https://doi.org/10.3389/frai.2024.1457299>
- Timmerman, B., Mehta, P., Deb, P. vd. (2023). Studying the online deepfake community, *Journal of Online Trust and Safety*, 2(1). Doi: <https://doi.org/10.54501/jots.v2i1.126>
- Twomey, J., Ching, D., Aylett, M. vd. (2023). Do deepfake videos undermine our epistemic trust? a thematic analysis of tweets that discuss deepfakes in the Russian invasion of Ukraine, *PLOS ONE*, 18(10), e0291668. Doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0291668>
- Udoudom, U., George, K., Igiri, A. vd. (2023). Media literacy and its implications for the understanding of truth and reality: a philosophical exploration, *International Journal of Multidisciplinary Applied Business and Education Research*, 4(12), 4244-4257. Doi: <https://doi.org/10.11594/ijmaber.04.12.08>
- Vaccari, C., Chadwick, A. (2020). Deepfakes and disinformation: exploring the impact of synthetic political video on deception, uncertainty, and trust in news, *Social Media + Society*, 6(1), 1-13. Doi: <https://doi.org/10.1177/2056305120904418>
- Vosoughi, S., Roy, D. ve Aral, S. (2018). The spread of true and false news online, *Science*, 359(6380), 1146-1151. Doi: <https://doi.org/10.1126/science.aap9559>
- Walsh, R. (2003). Doing reflexivity, T. May (Ed.), *Qualitative research in action* içinde (216-243), London: Sage.
- Wang, P. (2019). On defining artificial intelligence, *Journal of Artificial General Intelligence*, 10(2), 1-37. Doi: <https://doi.org/10.2478/jagi-2019-0002>
- Wineburg, S., McGrew, S. (2019). Lateral Reading and the Nature of Expertise: Reading Less and Learning More When Evaluating Digital Information, *Teachers College Record*, 121(11), 1-40. Doi: [10.1177/016146811912101102](https://doi.org/10.1177/016146811912101102)

- Xiao, X. (2022). Let's verify and rectify! examining the nuanced influence of risk appraisal and norms in combatting misinformation, *New Media ve Society*, 26(7), 3786-3809. Doi: <https://doi.org/10.1177/14614448221104948>
- Xu, J., Zhang, X., Li, H. vd. (2023). Is everyone an artist? a study on user experience of ai-based painting system, *Applied Sciences*, 13(11), 6496. Doi: <https://doi.org/10.3390/app13116496>
- Yılmaz, Ö. (2025). The origins of digital colonialism. *İmgelem*, (16), 321-344. Doi: <https://doi.org/10.53791/imgelem.1636282>
- Yu, W., Shen, F. (2023). Mapping verification behaviors in the post-truth era: a systematic review, *New Media ve Society*, 26(3), 1703-1727. Doi: <https://doi.org/10.1177/14614448231191138>
- Yurdigül, Y., Yıldırım, A. (2021). Gerçeklik algısına bir müdahale aracı olarak sentetik medya teknolojileri, *İletişim ve Diplomasi*, 5(1), 105-121.
- Zhang, W., Zhao, C. ve Li, Y. (2020). A novel counterfeit feature extraction technique for exposing face-swap images based on deep learning and error level analysis, *Entropy*, 22(2), 249. Doi: <https://doi.org/10.3390/e22020249>

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

Ek 1: Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bölüm 1: Giriş ve Demografik Bilgiler

- Katılımcıya araştırmanın amacı hakkında bilgi verilir ve onam formu imzalatılır.
- Yaş, cinsiyet, bölüm gibi temel demografik bilgiler alınır.

Bölüm 2: Dijital Medya ve YZ Kullanım Alışkanlıkları (TKM Odaklı)

- Günde ortalama ne kadar süre sosyal medya kullanıyorsunuz? Hangi platformları daha çok tercih ediyorsunuz?
- ChatGPT gibi yapay zekâ araçlarını kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız, hangi amaçlarla ve ne sıklıkla kullanıyorsunuz?
- Bu araçları kullanmanızın temel nedenleri nelerdir? (Örn: İşleri kolaylaştırması, hızlı olması, faydalı bilgiler sunması vb.)

Bölüm 3: Sentetik Medya Farkındalığı ve Deneyimleri (Fenomenoloji Odaklı)

- “Sentetik medya” veya “deepfake” kavramlarını daha önce duydunuz mu? Sizin için ne anlama geliyor?
- Sosyal medyada, gerçekte olmayan ama yapay zekâ tarafından üretilmiş gibi görünen fotoğraf, video veya ses kayıtlarıyla karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız, ne tür içeriklerdi ve hangi platformlardaydı?
- Bu tür bir içerikle ilk karşılaştığınızda ne düşündünüz ne hissettiniz? (Örn: Eğlenceli, şaşırtıcı, korkutucu, endişe verici vb.)
- Bir bilginin veya görüntünün sahte olduğunu öğrendiğinizde neler hissedersiniz? (Örn: Kandırılmışlık, öfke, hayal kırıklığı vb.)
- Kendi fotoğrafınızın veya sesinizin bu şekilde kullanılabileceği düşüncesi sizde ne gibi duygular uyandırıyor?

Bölüm 4: Eleştirel Değerlendirme ve Doğrulama Pratikleri (EMO Odaklı)

- Sosyal medyada gördüğünüz bir içeriğin (haber, video, fotoğraf) gerçekliğinden şüphelendiğinizde ne yaparsınız?

- Bu içeriğin doğruluğunu kontrol etmek için herhangi bir adım atar mısınız? Atarsanız, bu adımlar nelerdir? (Örn: Yorumlara bakmak, farklı sitelerden araştırmak, kaynağı kontrol etmek vb.)
- Kendi eleştirel değerlendirme becerilerinize ne kadar güveniyorsunuz?
- Sizce akranlarınız bu tür içerikleri sorgulama konusunda ne kadar başarılı?

Bölüm 5: Algılanan Etkiler ve Öneriler

- Sizce sentetik medyanın bireyler ve toplum üzerinde ne gibi olumlu veya olumsuz etkileri olabilir?
- Bu teknolojilerin getirdiği risklerle başa çıkmak için kimlerin sorumluluk alması gerektiğini düşünüyorsunuz? (Bireyler, platformlar, devlet vb.)
- Okullarda veya üniversitelerde bu konuda bir eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Eğer evet ise, bu eğitimin içeriğinde neler olmalı?
- Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Yapay Zekâ Çağında Gençlik: Sentetik Medya İçerikleri ve Eleştirel Okuryazarlık Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

Makale Bilgileri/Article Information

Etik Beyan:	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilir.	Ethical Statement:	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler veya kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	The authors declare that declare no conflict of interest.
Yazar Katkı Beyanı:	Çalışmanın tamamı yazar tarafından oluşturulmuştur.	Author Contribution Declaration:	The entire study was created by the author.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır.	Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Yapay Zekâ Kullanımı:	Bu çalışmada herhangi bir yapay zekâ tabanlı araç veya uygulama kullanılmamıştır.	Use of Artificial Intelligence:	This study did not utilize any artificial intelligence-based tools or applications.
İntihal:	Bu makalede intihal taraması yapılmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir. – İntihal.Net	Plagiarism:	This article has been scanned for plagiarism and it has been confirmed that it does not contain plagiarism. – İntihal.Net

